

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu

LPO.411.005.09.2022

Pan
Marek Grefling
Dyrektor
VIII Liceum Ogólnokształcącego
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. H. Cegielskiego 1
61-862 Poznań

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I/22/005/LPO - Opieka psychiatryczna i psychologiczna nad dziećmi i młodzieżą w województwie wielkopolskim

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	VIII Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza ul. H. Cegielskiego 1, 61-862 Poznań ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Greffling, Dyrektor Szkoły od 1 września 2011 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Zadania w zakresie pomocy psychologiczno – pedagogicznej dla dzieci i młodzieży.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2022 ²
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	1. Marcin Kaczmarek, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/165/2022 z 12 października 2022 r. 2. Maciej Sterczała, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/164/2022 z 12 października 2022 r.

(akta kontroli str. 1-3)

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Szkoła stworzyła warunki do udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom i ich rodzicom, a także pracującym w niej nauczycielom. Podstawową przyczyną objęcia pomocą były zgłaszane - w głównej mierze przez samych uczniów - problemy i potrzeba wsparcia⁵. W najtrudniejszych przypadkach pomoc ta miała charakter interwencji kryzysowej. W dalszej kolejności potrzebę tę generowały orzeczenia i opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej dostarczane do Szkoły. Dostępność do świadczonej w Szkole pomocy psychologiczno-pedagogicznej była ograniczona dla osób z niepełnosprawnością ruchową, z uwagi na istniejące bariery architektoniczne i brak odpowiednich urządzeń do ich pokonywania w budynku, w którym mieściły się gabinety psychologa i pedagoga.

W okresie objętym kontrolą liczba uczniów w Szkole, utrzymywała się na zbliżonym poziomie i wynosiła wg stanu na 30 września 2022 r. – 793, a liczba nauczycieli – 72 osoby (66 etatów kalkulacyjnych).

Skala i ciężar problemów z jakimi mierzyli się specjaliści szkolni, w tym dotyczące myśli i zachowań uczniów o charakterze suicydalnym, powodowały ich znaczne obciążenie emocjonalne. Miało to wpływ na zmiany kadrowe w zespole ds. pomocy psychologiczno-

¹ Dalej: Liceum, LO lub Szkoła.

² Do zakończenia czynności kontrolnych, tj. do 22 grudnia 2022 r., z wykorzystaniem dokumentów sprzed tego okresu, istotnych dla kontrolowanej działalności.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ W około 80% przez samych uczniów, w dalszej kolejności przez nauczycieli (wychowawców), rodziców i rówieśników.

pedagogicznej. Z trzyosobowego zespołu⁶, od 1 września 2022 r. odeszło dwóch psychologów i w to miejsce zatrudniono dwóch nowych. W opinii specjalistów szkolnych liczba zatrudnionych psychologów/pedagogów udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej była zbyt mała w stosunku do potrzeb. W Szkole nie było zatrudnionego terapeuty, co uniemożliwiało prowadzenie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych. Nie było zatrudnionych nauczycieli posiadających kwalifikacje do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych (np. surdopedagoga, czy tyflop pedagoga). Niekorzystnym zjawiskiem był także brak możliwości przeprowadzenia superwizji zespołu specjalistów szkolnych.

Szkoła prowadziła zajęcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych oraz zajęcia rozwijające umiejętność uczenia się. Nie organizowała natomiast zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, nawet jeśli potrzeba ich zapewnienia wynikała z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, czy dostarczonych opinii.

W Szkole nie realizowano dla uczniów – mimo zaleceń w dostarczonych orzeczeniach i opiniach poradni psychologiczno-pedagogicznej - zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, czy zajęć rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne. Organizowano inne powszechne zajęcia o takim charakterze, takie jak: warsztaty i wyjazdy integracyjne.

W latach szkolnych 2019/2020 i 2020/2021 były prowadzone zajęcia rewalidacyjne dla uczniów z zaleceniami poradni w tym zakresie. Prowadzili je jednak nauczyciele nieposiadający wymaganych kwalifikacji. W związku z brakami kadrowymi w Szkole, od roku szkolnego 2021/2022, w zastępstwie – w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej – realizowano dodatkowe godziny nauczania indywidualnego z wybranych przedmiotów, prowadzone przez nauczycieli tych przedmiotów. Zamiana formy zajęć odbyła się za zgodą rodziców, przy aprobachie Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Poznania. NIK negatywnie ocenia zaniechanie realizacji części zajęć wskazanych w orzeczeniach i opiniach poradni zalecających taką formę wsparcia ucznia.

Ponadto w odniesieniu do uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, zespół specjalistów szkolnych nie dokonywał z wymaganą przepisami częstotliwością wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania tych uczniów.

Pozyskiwanie informacji o liczbie dostarczonych orzeczeń i opinii, formach i zakresie udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej było w Szkole znacznie utrudnione. Powodem tego było odręczne (często nieczytelne) prowadzenie dzienników specjalistów, formalne nieuregulowanie obiegu dokumentów (opinii, orzeczeń) oraz stwierdzone przypadki niepełnej ewidencji danych w szkolnych systemach do tego celu przeznaczonych.

NIK zwraca także uwagę na bardzo niepokojące sygnały, wskazujące na brak efektywnej współpracy z poradniami psychologiczno – pedagogicznymi. Mając na uwadze skuteczność i kompleksowość działań pomocowych, niezbędna jest – oparta na wzajemnym dialogu i zaufaniu współpraca na poziomie Szkoła – Poradnia.

⁶ Dwóch psychologów i pedagog – pełniący również funkcję pedagoga specjalnego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

Zadania w zakresie pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

Opis stanu faktycznego

1. Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Szkole.

1.1 W obowiązującym od 1 września 2019 r. Statucie⁷ wskazano m.in. na kształcąca, wychowawczą, opiekuńczą i kulturotwórczą funkcję LO. W § 25 ust. 1 dokumentu zapisano, że w Liceum w razie wystąpienia potrzeby udzielana jest uczniom pomoc psychologiczno – pedagogiczna w formie:

- zajęć rozwijających uzdolnienia;
- zajęć specjalistycznych: korekcyjno – kompensacyjnych, socjoterapeutycznych oraz innych o charakterze terapeutycznym;
- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej;
- porad i konsultacji.

W ust. 2 wskazano, że w razie potrzeby pomoc psychologiczno – pedagogiczna jest udzielana rodzicom uczniów i nauczycielom w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń. W § 36 ust. 1 pkt. 5 zapisano, że nauczyciel wychowawca poza obowiązkami wynikającymi z pracy dydaktycznej winien ponadto współpracować z pedagogiem i psychologiem szkolnym, zwłaszcza w sytuacjach, w których potrzebna jest indywidualna opieka nad uczniem, pomoc w rozpoznaniu jego potrzeb i trudności.

(akta kontroli str. 583-615)

Realizując zapisy § 6 ust. 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r.⁸ w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (dalej rozporządzenie ws. pomocy), w celu poprawy jakości udzielanej w Szkole pomocy psychologiczno – pedagogicznej, Dyrektor zrealizował m.in. następujące działania:

- zmieniono lokalizację oraz wyposażenie gabinetu psychologicznego i pedagogicznego celem zapewnienia większego komfortu pracy i anonimowości dla uczniów i rodziców;
- wprowadzono popołudniowe, wspólne dyżury pedagoga i psychologa (w czasie dyżuru Dyrektora Szkoły), zapewniających możliwość skorzystania ze wsparcia przez pracujących rodziców i zgłaszanie problemów także kierownikowi placówki oświatowej;
- zatrudniono od września 2020 r. dodatkowego specjalistę – psychologa na ½ etatu, celem zwiększenia zakresu udzielanego wsparcia dla uczniów, rodziców i nauczycieli;
- zorganizowano, prowadzone przez psychologa spoza szkoły, szkolenia on-line dla rodziców: „Jak radzić sobie z emocjami i wspierać własne dzieci w okresie pandemii” oraz „Jak wspierać samoocenę dziecka”⁹ ;
- zorganizowano szkolenia dla nauczycieli (dane w tym zakresie przedstawiono w pkt 2 tego wystąpienia).

(akta kontroli str. 66-68)

Od wejścia w życie rozporządzenia ws. pomocy (1 września 2017 r.) Szkoła nie była kontrolowana w zakresie realizacji zadań dotyczących organizacji i udzielania pomocy

⁷ Statut przyjęty Uchwałą nr 246/2018/2019 Rady Pedagogicznej VIII LO im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z 30 sierpnia 2019 r.

⁸ Dz. U. z 2020 r. poz. 1280, ze zm.

⁹ Przeprowadzono odpowiednio: 25 marca 2021 r. dla 79 osób oraz 30 listopada 2021 r. dla 80 osób.

psychologiczno – pedagogicznej. Do Szkoły nie wpłynęły też skargi na realizację zadań z tego zakresu.

(akta kontroli str. 101, 159, 163)

Szkoła nie brała udziału w pilotażowym Programie wsparcia psychologiczno – pedagogicznego wdrożonego przez Ministra Edukacji i Nauki (dalej MEN)¹⁰. Dyrektor wyjaśnił, że LO nie otrzymało zaproszenia do udziału w tym programie. Dodał że LO współpracując z poradniami, w ramach posiadanych etatów i środków realizuje wsparcie, którego dotyczył ww. program na wystarczającym poziomie.

(akta kontroli str. 67)

1.2 Wg stanu na 30 września w LO kształciło się w 26 oddziałach klasowych:

- 795 uczniów w 2020 r.;
- 787 w 2021 r.;
- 793 w 2022 r.

Liczebność klas zawierała się w przedziale od 25 (jeden przypadek – klasy czwartej w 2022 r.) do 35 (jedna z klas trzecich w latach 2020 – 2021). W 2020 r. najczęściej (8-krotnie i 4-krotnie) klasa liczyła 30 i 28 uczniów, w roku kolejnym po pięć klas miało 29, 30 i 31 uczniów a w 2020 r. najczęściej klasy liczyły (4-krotnie) po 32 i 33 uczniów.

(akta kontroli str. 281-283)

2. Stan zatrudnienia nauczycieli, wychowawców i specjalistów udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

2.1 Pensum dla nauczyciela, w tym wychowawcy wynosi 18 godzin tygodniowo – jeden etat, a dla specjalisty szkolnego (psychologa, pedagoga) wynosi 22 godziny tygodniowo. Liczba zatrudnionych w LO nauczycieli na 30 września (w tym w każdym roku 26 wychowawców) wynosiła:

- 77 osób (w tym 38 przez mianowanie) w 2020 r.;
- 75 (odpowiednio – 40) w 2021 r.;
- 72 (odpowiednio – 40) w 2022 r.

Liczba etatów rzeczywistych, tj. wynikających z umów (w nawiasach podano wymiar etatu kalkulacyjnego, tj. wraz z nadgodzinami) wynosiła:

- 57,6 etatów (69,5 kalkulacyjnych) w 2020 r.;
- 55,8 etatów (68,9 kalkulacyjnych) w 2021 r.;
- 56,1 etatów (66,0 kalkulacyjnych) w 2022 r.

(akta kontroli str. 268 – 269, 282-283, 320-326)

W okresie objętym kontrolą zmiany dotyczące stanu zatrudnienia nauczycieli nie generowały zakłóceń procesu dydaktyczno – wychowawczego, gdyż przejściowe wakaty obsadzane były w ramach nadgodzin i zastępstw¹¹. Brak zastępowalności zatrudnienia wystąpił w przypadku dwóch nauczycieli języka angielskiego w 2021 r. i 2022 r. Według stanu na 9 grudnia 2022 r. Szkoła dysponowała pełną i wykwalifikowaną kadrą pedagogiczną.

(akta kontroli str. 161, 272-280)

Według stanu na 30 września lat 2020 – 2022 w Szkole zatrudniano następujących specjalistów:

¹⁰ Planowanego na kwiecień – grudzień 2021 r. we współpracy z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Fundacją PAN.

¹¹ W 2020 r. rozwiązano stosunek pracy z czterema nauczycielami, a nawiązano z dziesięcioma. W kolejnym roku odeszło dziewięciu, a zatrudniono czterech. W 2022 r. pracę w Szkole zakończyło siedmiu, a rozpoczęło jedenastu nauczycieli.

- w 2020 r.:
 - dwóch psychologów, w tym jeden na cały etat (22 godziny tygodniowo¹²) i drugi na 0,4 etatu (9 godzin tygodniowo);
 - pedagog na cały etat (22 godziny tygodniowo¹³);
- w 2021 r.:
 - dwóch psychologów, w tym jeden na cały etat i drugi na 0,6 etatu (13 godzin tygodniowo);
 - pedagog na cały etat (22 godziny tygodniowo¹⁴), który w ramach 0,1 etatu (1,4 h. tyg.) świadczył pracę w charakterze doradcy zawodowego;
- w 2022 r.:
 - dwóch psychologów i pedagog w takim samym wymiarze jak w 2021 r.

W Szkole nie zatrudniono od 1 września 2022 r. osoby na stanowisku pedagoga specjalnego, o czym więcej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 66-74, 268, 277-280)

Wymiar etatów zatrudnionych specjalistów na 30 września 2022 r. - wyliczony w myśl art. 42 d ust. 4 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela¹⁵ wraz z godzinami ponadwymiarowymi - wyniósł 3,1 etatu, co było zgodne z art. 29 ustawy z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw¹⁶.

W kontrolowanym okresie na jeden etat kalkulacyjny zatrudnionego w szkole specjalisty oraz na osobę (właściwego do udzielenia pomocy specjalistę) przypadało:

- 265/265 uczniów w 2020 r.;
- 254 / 262 uczniów w 2021 r.;
- 256/264 uczniów w 2022 r.

(akta kontroli str.268-269, 281)

Spośród trzech specjalistów szkolnych (dwóch psychologów i pedagog), od września 2022 r. zmiany kadrowe dotyczyły dwóch psychologów¹⁷. Specjaliści (zatrudnieni w Szkole do września 2022 r.) wskazywali na symptomy wypalenia zawodowego oraz przerastające ich oczekiwania, skalę i rodzaj problemów w kontekście roli, którą spodziewali się pełnić w Szkole.

Na stanowisku pedagoga w LO zatrudniona była osoba od 1 września 2009 r.

(akta kontroli str. 144, 148, 272-274, 782-783, 822)

Dyrektor wyjaśnił, że: często (szczególnie w roku szkolnym 2020/2021) pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana była przez specjalistów szkolnych poza formalnie przypisanymi godzinami pracy i trwała tak długo, jak wymagała tego sytuacja. Dyrektor dodał, że: psycholog i pedagog szkolny często udzielają takiej pomocy (najczęściej w formie konsultacji telefonicznej) już po godzinach pracy, mając na uwadze dobro ucznia, rodzica oraz nauczyciela.

Z uwagi na dodatkowe środki przekazane przez organ prowadzący (szerszy opis w pkt 6 tego wystąpienia) od września 2022 r. specjaliści zatrudnieni w LO prowadzą część swoich zajęć w godzinach ponadwymiarowych, na podstawie umów zleceń. Jeden z psychologów oraz pedagog łącznie po 56 godzin, drugi psycholog – 42

¹² 1,1 etatu kalkulacyjnego, tj. 25 godzin tygodniowo.

¹³ 1,5 etatu kalkulacyjnego, tj. 32,4 godziny tygodniowo.

¹⁴ 1,4 etatu kalkulacyjnego, tj. 32 godziny tygodniowo.

¹⁵ Dz.U. z 2021 r., poz. 1762 ze zm., dalej: KN.

¹⁶ Dz. U. z 2022 r., poz. 1116. Zgodnie z tym przepisem w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024, biorąc pod uwagę liczebność uczniów w LO, wymiar pracy specjalistów powinien wynosić minimum 2,7 etatu.

¹⁷ Jednemu upłynął okres na jaki została zawarta umowa (od 1 września 2020 r. do 31 sierpnia 2022 r.), a drugi – przestał świadczyć obowiązki w Szkole (zatrudniony był w LO od 1 września 2008 r.).

godziny dodatkowych zajęć. Pedagog wyjaśniła, że dodatkowe godziny realizowane są w formie konsultacji indywidualnych na podstawie zgłoszeń zainteresowanych uczniów oraz w związku z realizacją zaleceń zawartych w orzeczeniach i opiniach.

(akta kontroli str. 49, 78, 174, 210-226)

Odnosząc się do liczby specjalistów zatrudnionych w LO w kontrolowanym okresie troje z nich wskazało, że w Szkole powinien być o jeden pełen etat dla specjalisty więcej. Jeden ze specjalistów dodał, że w ramach dodatkowego etatu powinien to być psycholog - specjalista z uprawnieniami do prowadzenia terapii. Kolejny wskazał na brak specjalistów do prowadzenia rewalidacji dla osób słabosłyszących oraz słabowidzących. Zatrudniony do września 2022 r. psycholog wyjaśnił, że - *na ok 800 uczniów powinno być zatrudnionych więcej osób niż trzy – w mojej opinii 4-5. Lepiej więcej osób na części etatu. Wynika to z obciążenia emocjonalnego i możliwości wzajemnego wsparcia.*

(akta kontroli str. 145, 152, 166, 171)

2.2 Spośród pięciu specjalistów pracujących w LO, w okresie objętym kontrolą dwóch psychologów (poprzednio zatrudnionych) nie posiadało zakresu obowiązków, a psycholog zatrudniony od 1 września 2022 r. nie potwierdził podpisem odbioru swojego zakresu obowiązków¹⁸. Pozostali specjaliści (drugi psycholog nowo zatrudniony i pedagog) posiadali potwierdzone podpisem zakresy swoich obowiązków.

(akta kontroli str. 84, 294-295, 1265)

Dyrektor wyjaśnił, że nie ma wymogu pisemnego sporządzania zakresu obowiązków nauczyciela. Jeśli dla danych pracowników zostały one przygotowane, to znajdują się w aktach osobowych. Pozostali pracownicy zostali o nich poinformowani ustnie. Dla dwóch psychologów zakresy obowiązków zostały przygotowane, gdyż były to osoby nowo zatrudnione, które nie miały możliwości skorzystania z pomocy poprzedników. W takiej sytuacji zakres obowiązków na piśmie jest ułatwieniem w ich wypełnianiu. Podobna zasada dotyczyła zatrudnienia z dniem 1 września 2009 r. nauczyciela pedagoga.

(akta kontroli str. 89, 93-96)

W sporządzonych dokumentach zakresy obowiązków obu psychologów oraz pedagoga były identyczne i tożsame z zakresem zadań psychologa i pedagoga w szkole, określonym w § 24 rozporządzenia ws. pomocy.

(akta kontroli str. 292-297, 1265)

Odnosząc się do powyższej kwestii pedagog szkolna wskazała, że zasadnym byłoby rozdzielenie tych obowiązków i dostosowanie ich do kompetencji tych profesji.

(akta kontroli str. 97, 149, 151, 169)

NIK wskazuje, że uzasadnione jest stosowanie jednolitych zasad odnośnie określania specjalistom zindywidualizowanych, odzwierciedlających ich profesję, doświadczenie zawodowe i kwalifikacje oraz udokumentowanych zakresów czynności. Byłoby to zgodne z Komunikatem Nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych¹⁹, gdzie wskazano²⁰, że zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności jednostek, poszczególnych komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny.

Pozostali nauczyciele i wychowawcy nie posiadali zakresów obowiązków i czynności. Dyrektor oświadczył, że obowiązki związane z zatrudnieniem na stanowiskach

¹⁸ Dokument został podpisany w trakcie kontroli NIK 5 grudnia 2022 r.

¹⁹ Dz. Urz. MF Nr 15, poz. 84

²⁰ Standard kontroli zarządczej w cz. II A3.

nauczyciela regulują przepisy zawarte w Kodeksie pracy, Karcie Nauczyciela i ustawie o prawie oświatowym i zostały przekazane w formie ustnej.

2.3 Każdy z pięciu specjalistów zatrudnionych w kontrolowanym okresie posiadał zgodne z zajmowanym stanowiskiem wykształcenie wyższe z tytułem magistra oraz studia podyplomowe z przygotowaniem pedagogicznym.

(akta kontroli str. 28-30, 298-302, 641, 811)

Wszyscy specjaliści w kontrolowanym okresie podnosili swoje kwalifikacje, w tym m. in. poprzez ukończenie:

- trzyletnich studiów podyplomowych „Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i zespołem Aspergera” - pedagog w latach 2019 r. – 2020 r.;
- dwuletnie studia podyplomowe „Psychologia uzależnień” - pedagog i jeden z psychologów w latach 2021 r. – 2022 r.;
- szkoła psychoterapii „Studium Analizy Transakcyjnej” w ramach Centrum Analizy Transakcyjnej – jeden z psychologów w latach 2020 r.– 2021 r.;
- szkolenie z zakresu mediacji szkolnych - wszyscy specjaliści w 2020 r.;
- szkolenie z komunikacji uczeń – nauczyciel - wszyscy specjaliści w 2021 r.;
- szkolenie „Ekspert doradztwa zawodowego” – pedagog w 2022 r.;
- szkolenie „Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach” – jeden z psychologów w 2022 r.;

(akta kontroli str. 28-30, 230-247, 751-763, 844-849)

Wszyscy pozostali nauczyciele mieli możliwość uczestnictwa w szkoleniach z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zorganizowanych przez Dyrektora Szkoły we współpracy z zespołem specjalistów szkolnych:

- „Komunikacja w szkole. Informacja zwrotna zamiast oceny” - zrealizowane 29 marca 2021 r. przez przedstawiciela Instytutu Badań w Oświacie;
- „Po czym rozpoznać, że uczeń cierpi na depresję oraz gdzie szukać pomocy” – przeprowadzone 26 kwietnia 2021 r. przez psychoterapeutę dzieci i młodzieży;
- „Specyfika funkcjonowania i pracy z uczniem z zespołem Aspergera w szkole ponadpodstawowej” – przeprowadzone 14 grudnia 2021 r. przez specjalistę z Poradni dla Dzieci i Młodzieży z Autyzmem.

Każdy z nauczycieli Szkoły uczestniczył w przynajmniej jednej z powyższych form kształcenia.

(akta kontroli str. 66-67, 227, 554-577)

3. Rozpoznanie potrzeb i planowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom, rodzicom i nauczycielom.

3.1 W Szkole w latach 2020 – 2022 nie dokonywano w sformalizowanej formie corocznej diagnozy stanowiącej podstawę opracowania programu wychowawczo profilaktycznego, o czym stanowi art. 26 ust. 2 ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe²¹. Diagnoza taka dotyczyć ma występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych, a przeprowadza ją dyrektor szkoły lub upoważniony przez niego pracownik.

Mimo braku formalnie, co roku przeprowadzanej diagnozy, w Szkole podejmowano działania w celu rozpoznania środowiska szkolnego. W lutym 2021 r. specjaliści szkolni przeprowadzili autorskie badania ankietowe na próbie 549 uczniów (ok 70%),

²¹ Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 ze zm., dalej: Prawo oświatowe.

które dotyczyły funkcjonowania uczniów LO w czasie nauki zdalnej w okresie pandemii. Badania te obejmowały takie obszary życia nastolatków jak np. jakość snu, ocenę relacji z rówieśnikami i nauczycielami, kwestię koncentracji oraz samoceny uczniów. Uzyskane wyniki wskazywały m.in. że:

- blisko połowa uczniów LO (49%) określiła niskie poczucie własnej wartości jako stan częsty lub permanentny;
- ponad jedna trzecia ankietowanych (38%) określiła, że nauka zdalna była trudniejsza niż nauka stacjonarna;
- problemy z koncentracją w trakcie nauki zdalnej u połowy badanych.

Na spotkaniach zorganizowanych dla rodziców wszystkich klas on-line (22 i 23 marca 2021 r.) oraz nauczycieli (29 marca 2021 r.) omówione zostały wyniki badania ankietowego.

(akta kontroli str. 427-487)

Dyrektor wyjaśnił ponadto, że młodzież tej szkoły nie odbiega w swoich zachowaniach społecznych i rozwojowych od normy, a przeprowadzanie akcji profilaktycznych na temat uzależnień, zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji jest w Szkole uznane za konieczne.

(akta kontroli str. 75-78)

NIK wskazuje, że sformalizowanie przeprowadzanych badań, zakończone sformułowaniem odpowiedniego dokumentu zawierającego ich wyniki i wpływające z nich wnioski stworzyłyby podstawę do opracowywania zindywidualizowanych - w zależności od zmieniającej się realiów i potrzeb Szkoły - programów wychowawczo-profilaktycznych, gdyż programy opracowane w Szkole na objęte kontrolą lata miały treść w istocie nie różniącą się od siebie.

Wyniki przeprowadzonej ankiety skłoniły m.in. do: organizacji we wrześniu 2021 r. zjazdu integracyjnego dla klas pierwszych i po raz pierwszy również dla klas drugich oraz w marcu i kwietniu 2021 r. spotkań on-line ze specjalistą – psychoterapeutką dzieci i młodzieży dla klas pierwszych i drugich, dotyczących radzenia sobie z depresją. Przedstawiono również propozycje w zakresie poprawy jakości komunikacji i relacji z własnymi dziećmi, sposobów wsparcia nastolatków oraz rozpoznawania symptomów mogących świadczyć o konieczności wizyty u specjalisty. Zaproszono także rodziców na dwa szkolenia z specjalistą psychologiem terapeutą: „*Jak radzić sobie z emocjami i wspierać własne dzieci w czasie pandemii*” (25 marca 2021 r. dla 79 osób) oraz „*Jak wspierać samoocenę dziecka*” (30 listopada 2021 r. dla 80 osób).

(akta kontroli str. 26-27, 166-167, 418-426)

W zakresie metod rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, jak również możliwości psychofizycznych uczniów Dyrektor wyjaśnił, że: w toku bieżącej pracy z uczniami nauczyciele (wychowawcy) podczas realizowanych zajęć obserwują zachowania uczniów, ich reakcje i sposób wyrażania emocji. W przypadku gdy powyższe odbiegają od normy, zgłaszane są sygnały do pedagoga szkolnego lub psychologa w celu podjęcia próby zdiagnozowania istniejącego problemu. Następnie specjaliści (jeśli zaistnieje taka potrzeba) kontaktują się z rodzicami celem przedstawienia konieczności dokonania diagnozy poza szkołą, np. w poradni psychologiczno – pedagogicznej. Informacje o treści opinii lub orzeczeń uzyskanych z poradni są przekazywane wychowawcy i innym nauczycielom przez Mobi Dziennik (dziennik elektroniczny). Zdarzają się także sytuacje, że uczeń zgłasza się bezpośrednio do specjalisty szkolnego w związku z niepowodzeniami czy trudnościami szkolnymi lub sytuacją rodzinną. W takiej sytuacji następuje kontakt z wychowawcą klasy czy nauczycielami przedmiotów sprawiających trudności.

W przypadku gdy zgłoszenie dotyczy sytuacji rodzinnej – informacja przekazywana jest Dyrektorowi w celu kontaktu z rodzicami i wyjaśnienia sprawy. Jeśli wymaga tego zaistniała sytuacja Dyrektor podejmuje działania ws. nawiązania kontaktu z organami ścigania po wcześniejszym powiadomieniu rodziców.

(akta kontroli str. 75-82)

3.2 Odnosząc się do kwestii monitorowania zjawisk wskazujących na problemy psychospołeczne uczniów oraz rozpoznania skali i rodzaju negatywnych zjawisk Dyrektor wyjaśnił, że w latach 2020 – 2022 zdiagnozowano niepokojące zjawisko w postaci samookaleczania się uczniów jako formę rozładowywania stresu generowanego przez szkołę i oczekiwania środowiska rodzinnego. Dodał, że takie sytuacje były zgłaszane przez nauczycieli wychowania fizycznego. W jednym przypadku uczennica osobiście zgłosiła się do specjalisty szkolnego. Skala ww. zjawiska – zdaniem Dyrektora - ograniczała się do pojedynczych zdarzeń. W tym czasie nie odnotowano w szkole zdarzeń związanych z uzależnieniem od narkotyków, substancji psychoaktywnych.

(akta kontroli str.75-78)

W ocenie psychologa szkolnego, pierwszej kolejności problemy i potrzebę wsparcia zgłaszali uczniowie (około 80% przypadków), potem nauczyciele – wychowawcy, następnie rodzice, a dalej rówieśnicy. Do pedagoga szkolnego w pierwszej kolejności zgłaszali problem nauczyciele (w tym dyrekcja), potem uczniowie a następnie rodzice. Jeden ze specjalistów szkolnych wyjaśnił, że nie odnotowano sytuacji, w której w sprawie ucznia zadzwonił ktoś z poradni psychologiczno-pedagogicznej.

(akta kontroli str. 145, 149, 167)

W kontrolowanym okresie psycholog szkolni zdiagnozowali następujące problemy uczniów:

- jako najczęstsze wskazywano problemy lękowe związane ze szkołą; problemy z koncentracją; zapominanie nauczonej już partii materiału – tzw. „czarna dziura”;
- nieumiejętność uczenia się (*w poprzedniej szkole byli prymusami, nie musieli się uczyć*);
- nieumiejętność radzenia sobie z presją (*był jednym z najlepszych a tu... najlepszych jest 30 w klasie*), kwestia poczucia własnej wartości;
- problemy związane z rodzicami, wynikające ze złej komunikacji, rozpadu rodziny czy też uzależnienia rodziców; nadmierna presja (*rodzice wręcz drastycznie wymagali od dzieci – wynikało to z ambicji rodziców*);
- niedobory snu wynikające ze stresu (40 % w klasach maturalnych), nadmiaru zajęć i braku czasu (nadrabiano te deficyty napojami typu energetyki oraz nadużywaniem środków przeciwbólowych oraz nadużywaniem kawy);
- problemy związane z kryzysem rozwojowym w trakcie dorastania oraz nasilenie (szczególnie po pandemii) objawów suicydalnych; *z różnych przyczyn – to są skomplikowane przypadki, pandemia odcięła ich od grupy rówieśniczej, która jest dla nich ważna; obecnie dla współczesnego nastolatka śmierć jest brana pod uwagę jako opcja rozwiązania problemu; raz przyszedł do mnie uczeń, który od 9 roku życia miał myśli samobójcze.*

Skala tych ostatnich była w ocenie specjalisty szkolnego zbyt duża – problemy związane z samookaleczeniami czy myślami samobójczymi szacował na 1-2 osoby z klasy. W opinii specjalisty najczęściej problemy tych dzieci zaczynały się wcześniej – najczęściej w 7-8 klasie – jednak nie zostały zauważone. Jak wyjaśnił specjalista szkolny: *dzieciaki z dobrych domów nie chcą pokazywać, że jest z nimi coś nie tak. Tną się na przykład ostrzem od temperówek po niewidocznej, wewnętrznej stronie ud, wyrrywają sobie włosy, chłopaki siniaczą się – opisując te symptomy jako np.*

powstałe na wf-ie. (...) Jedna z dziewczyn musiała się codziennie okaleczyć, żeby przeżyć dzień (...). Dzieci są samotne, ocenianie wyłącznie z perspektywy ocen szkolnych. Zaburzona komunikacja z rodzicami jest podstawą tych problemów. (...) Szkoła ma wysokie wyniki i presja wyniku jest duża, dzieci traktują tę szkołę jako najważniejszą rzecz, która im się udała. Najlepsi uczniowie ze szkół podstawowych zostali zebrani w jedną klasę, co powoduje spadek samooceny. (...) Miałem przypadek rozdygotanej dziewczyny, która bała się reakcji rodziców na ocenę bardzo dobrą z minusem. Na uczniach ciąży bardzo duża presja zewnętrzna, ale także presja zinternalizowana przez same dzieci w toku wychowania. Uczniowie nie chcą ułatwień. Ma być trudno.

(akta kontroli str. 144-146, 149-150)

Pedagog, w zakresie najczęstszych problemów zgłaszanych przez uczniów, wskazała – podobnie jak psycholodzy szkolni - nieradzenie sobie z poziomem stresu oraz poziomem wymagań szkoły - szczególnie w pierwszej klasie, z uwagi na nieskuteczność dotychczasowych strategii uczenia się. Specjalista zwrócił także uwagę na zgłaszane kwestie nieumiejętności porozumienia z rodzicami, relacji z nimi, jak również z nauczycielami. Dodał, że po pandemii nasiliły się zachowania depresyjne, obniżonego nastroju. *Zdarzają się myśli o charakterze suicydalnym, (...) skala tych tendencji to w ubiegłym roku ok 8-10%, co jest znacznym wzrostem z okresu przedpandemicznego.*

Pedagog zwróciła także uwagę na zgłaszane przez rodziców problemy typu – *dlaczego dziecko ma zaniżone oceny będąc w liceum; zgłaszają też problemy braku aktywności pozanaukowej i pozalekcyjnej dziecka; mówią „oddajcie mi dziecko”, przy czym nakład czasu na naukę jest ogromny, a wyniki tego nie odzwierciedlają. Rodzice podejmuje też kwestię skutecznej komunikacji z dzieckiem.*

(akta kontroli str. 167-168)

Wskazując na najtrudniejszą sytuację zawodową w Szkole, jeden ze specjalistów przytoczył zdarzenie, kiedy jeden z uczniów poinformował go o zamiarze popełnienia samobójstwa. *„Było to realne zagrożenie, a rodzice nie zgadzali się, żeby zadzwonić po pogotowie. Zabrali dziecko wbrew woli rodziców. Następnego dnia uczeń wrócił do szkoły, a rodzice mieli pretensje. (...) My jako szkoła mamy ograniczone możliwości w takich przypadkach (...) Rodzice szukają przyczyn głównie w szkole, nie w rodzinie. Kolejny ze specjalistów jako najtrudniejsze wyzwanie zawodowe wskazał na trudności w przekonaniu rodziców do konieczności udzielenia pomocy uczniowi – ich przekonanie trwa znacznie dłużej niż ucznia. Nieraz 1,5 roku trwa praca z rodzicem, żeby zgodził się na zdiagnozowanie dziecka w poradni przy podejrzeniu zaburzeń autystycznych. Rodzice nie chcą, wypierają te zaburzenia, traktując je jako naznaczenie i wykluczenie. Nie rozumieją, że wczesne wykrycie znacznie zwiększa skuteczność oddziaływań.*

(akta kontroli str. 148-152, 168)

Świadczona przez specjalistów pomoc psychologiczno – pedagogiczna była dokumentowana w dziennikach prowadzonych przez pedagoga i psychologa. Udostępnione przez specjalistę dzienniki były mało czytelne lub wręcz nieczytelne, a w przypadku treści możliwych do rozczytania charakter zawartych tam informacji co do zasady był ogólny i określał rodzaj podjętych działań jak np. *umówienie spotkania z rodzicami..., rozmowa telefoniczna z..., spotkanie z..., wsparcie psychologiczne..., diagnoza, rozmowa z (...).*

(akta kontroli str. 75-78, 183-195)

Pedagog wyjaśniła, że dokumentujące pracę specjalistów dzienniki pedagoga i psychologa są prowadzone odręcznie, gdyż nie ma szczegółowych wytycznych dotyczących tej kwestii. Sposób prowadzenia tych dzienników nie jest w praktycznym

wymiarze odpowiedni do niezwłocznego pozyskania informacji (w tym także na potrzeby kontroli NIK). Pedagog pozytywnie odniosła się do potencjalnej możliwości prowadzenia takich dzienników w wersji elektronicznej. Na trudności w pozyskiwaniu danych, w tym danych statystycznych, z uwagi na trudności w odczytaniu odręcznie prowadzonej dokumentacji przez specjalistów szkolnych wskazał również Dyrektor²².

(akta kontroli str. 131-133, 172-174)

Biorąc pod uwagę powyżej wskazane trudności związane z pozyskiwaniem rzetelnych danych odzwierciedlających udzieloną uczniom LO pomoc psychologiczno-pedagogiczną, wskazane jest rozważenie możliwości zmiany formuły dokumentowania czynności dokonywanych przez specjalistów np. poprzez elektroniczne prowadzenie dzienników czy tworzenie okresowych zestawień – w sposób umożliwiający niezwłoczne przedstawienie danych odzwierciedlających wykonanie zadań.

3.3 W kontrolowanym okresie do Szkoły uczęszczała następująca liczba uczniów posiadających opinie wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną:

- 64 w roku szkolnym 2020/2021, w tym 56 dostarczonych do 30 września oraz 8 po 30 września;
- 60 w roku szkolnym 2021/2022, w tym odpowiednio 50 i 10;
- 61 w roku szkolnym 2022/2023, w tym odpowiednio 56 i 5.

Opinie te w większości dotyczyły:

- specyficznych trudności w uczeniu się: 55 w roku szkolnym 2020/2021, 47 – w roku szkolnym 2021/2022, 42 – w roku szkolnym 2022/2023;
- potrzeby objęcia pomocą psychologiczno – pedagogiczną: odpowiednio – 5, 9 oraz 12;
- o indywidualnym programie lub toku nauki: odpowiednio - 4, 4 i 7.

W kontrolowanym okresie do Szkoły uczęszczała następująca liczba uczniów posiadających orzeczenia wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną:

- 19 w roku szkolnym 2020/2021, w tym 12 dostarczonych do 30 września oraz 7 po 30 września;
- 14 w roku szkolnym 2021/2022, w tym odpowiednio 7 i 7;
- 14 w roku szkolnym 2022/2023, w tym odpowiednio 7 i 7.

Orzeczenia te dotyczyły:

- potrzeby indywidualnego nauczania: 11 w roku szkolnym 2020/2022, 8 – 2021/2022 i 6 – 2022/2023;
- potrzeby kształcenia specjalnego: odpowiednio 8, 6 i 8.

(akta kontroli str.23)

Zalecenia zawarte w ww. dokumentach były wprowadzane do Mobi Dziennika przez jednego z członków trzyosobowego zespołu psychologiczno – pedagogicznego, z poleceniem stosowania się do nich w miarę możliwości.

(akta kontroli str. 180)

W toku kontroli NIK Szkoła miała trudności z przedstawieniem danych sumarycznych dotyczących liczby opinii i orzeczeń poradni psychologiczno – pedagogicznej dostarczonych do Szkoły przez rodziców lub uczniów. Dane w zakresie liczby orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego wygenerowane z systemu PABS (system kompleksowo wspomagający zarządzanie w samorządowej oświacie) oraz SIO (system informacji oświatowej) nie odzwierciedlały stanu faktycznego

²² W tym wskazując przyczyny nieterminowego przekazywania informacji i wyjaśnień na potrzeby kontroli NIK..

stwierzonego na podstawie dokumentacji przedstawionej kontrolerowi NIK, o czym więcej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 22-23, 105-130, 137-142, 153-154, 161-164, 1294-1298)

Dyrektor wyjaśnił, że sposób organizacji oraz ewidencji dokumentów dotyczących udzielanej pomocy psychologiczno – pedagogicznej, w tym orzeczeń i opinii wynika z przyjętej praktyki i nie jest uregulowany formalnie. Dokumenty (jak orzeczenia czy opinie) są rejestrowane w sekretariacie i tam są gromadzone. Kserokopia dokumentu przekazywana jest do zespołu specjalistów szkolnych, a treść zaleceń umieszczana jest w MOBI dzienniku przez ww. zespół. Jeśli na podstawie zaleceń wydawana jest decyzja dotycząca np. indywidualnego nauczania, czy zajęć pomocy psychologiczno – pedagogicznej (w zastępstwie zajęć rewalidacyjnych) oraz indywidualnego toku nauczania (dla najzdolniejszych), po zatwierdzeniu liczby tych godzin przez Wydział Oświaty kserokopia tych decyzji jest przekazywana do zespołu specjalistów.

(akta kontroli str. 153)

Specjalista szkolny w udzielonych wyjaśnieniach zaprzeczył, że zespół specjalistów szkolnych otrzymywał każdorazowo i automatycznie kopie tych dokumentów. Jak wskazała, otrzymuje te dokumenty: *tylko jeśli poproszę indywidualnie.*

(akta kontroli str. 172)

Funkcjonujący w Szkole, wynikający z przyjętej praktyki, obieg dokumentów nie sprzyjał niezwłocznemu i rzetelnemu udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom Szkoły. Na poprawę tego stanu wpłynęłoby wprowadzenia formalnych i precyzyjnych uregulowań wewnętrznych porządkujących kwestię organizacji obiegu dokumentów z kategorii pomocy psychologiczno – pedagogicznej w Szkole.

4. Zakres i formy pomocy psychologiczno– pedagogicznej udzielanej uczniom, rodzicom i nauczycielom.

4.1 Stosowane przez nauczycieli, wychowawców i specjalistów LO metody wspierania potencjału rozwojowego ucznia i tworzenia warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu Szkoły oraz w środowisku społecznym, polegały m.in. na:

- rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych – głównie poprzez obserwację ucznia w toku procesu dydaktyczno-wychowawczego, rozmowę na temat niepokojących symptomów świadczących o trudnościach ucznia jak np. pogarszające się wyniki w nauce, zmiana w zachowaniu ucznia;
- kontaktach wychowawcy z rodzicami oraz w razie potrzeby z psychologiem lub pedagogiem;
- realizowaniu zaleceń wskazanych w opiniach i orzeczeniach w codziennej pracy dydaktyczno – wychowawczej;
- podejmowaniu działań sprzyjających rozwojowi kompetencji oraz potencjału uczniów np. poprzez organizację warsztatów, czy uruchomienie indywidualnego toku nauki;
- przeprowadzaniu badań diagnostycznych w formie pogłębionego wywiadu przeprowadzonego przez specjalistę oraz badań ankietowych;
- określanie mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów z wykorzystaniem narzędzi diagnostycznych (np. Test Achtnicha, Test Hollanda, Kotwice Scheina);
- działania profilaktyczne;
- inne formy wsparcia w ramach pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

Podjęmowane w Szkole działania profilaktyczne w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej obejmowały m.in:

- lekcje wychowawcze z zakresu zagrożeń w najbliższym środowisku (w tym profilaktyka uzależnień);
- zapewnienie uczniom alternatywnych sposobów spędzania czasu poprzez koła zainteresowań (m.in. Klub Europejski, Klub Ekologiczny, Koło Prosecum, Salonik Artystyczny), ogólnoszkolne konkursy, czy zajęcia sportowe i rekreacyjne;
- spotkania z funkcjonariuszami Straży Miejskiej – profilaktyka potencjalnych zagrożeń oraz odpowiedzialności prawnej nastolatków;
- uczestnictwo w programach takich jak „Szkoła wolna od narkotyków”, „Poznań uzależniony od profilaktyki”, czy „Szkoła odpowiedzialna cyfrowo”.

(akta kontroli str. 51-56, 77-78)

Spośród form pomocy psychologiczno-pedagogicznej wskazanych w § 6 ust. 2 pkt 1-9 rozporządzenia ws. pomocy, zespół specjalistów szkolnych (dwóch psychologów i pedagog) udzielał porad i konsultacji²³. Z treści dzienników specjalistów, korespondencji elektronicznej oraz zapisów własnych wynika, że w kontrolowanym okresie przeprowadzono następującą liczbę porad i konsultacji (także w formie zdalnej, przy użyciu środków komunikacji elektronicznej):

- dla uczniów: łącznie 158 godzin w roku szkolnym 2020/2021, 405 godzin w roku szkolnym 2021/2022 oraz 43 godziny w roku szkolnym 2022/2023²⁴;
- dla rodziców: odpowiednio 112 godzin, 225 godzin oraz 16 godzin;
- dla nauczycieli: odpowiednio 72 godziny, 251 godzin oraz 15 godzin.

Znaczny wzrost ilości udzielanych porad i konsultacji w roku szkolnym 2021/2022 był wynikiem ograniczonych możliwości udzielania wsparcia w roku pandemicznym 2020/2021, nauki w formule zdalnej, która spowodowała szereg trudności związanych z izolacją społeczną. W związku z tym, w kolejnym roku wystąpiła konieczność podjęcia interdyscyplinarnych działań przez specjalistów.

(akta kontroli str. 37, 62, 177)

Realizowane przez Szkołę - inne niż porady i konsultacje - formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej wskazane w § 6 ust. 2 pkt 1-9 rozporządzenia ws. pomocy, zostały zbadane na próbie 60 spraw uczniów, dla których poradnia psychologiczno-pedagogiczna wydała opinie i orzeczenia, w tym:

- ośmiu orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego;
- 12 orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania;
- czterech opinii dotyczących indywidualnego programu lub toku nauki;
- sześciu opinii o objęciu ucznia pomocą psychologiczno – pedagogiczną;
- 30 opinii dotyczących specyficznych trudności w uczeniu się.

(akta kontroli str. 137-143, 1127-1129, 1152-1264)

W kontrolowanym okresie, w Szkole realizowano zajęcia rozwijające uzdolnienia (§ 6 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia ws. pomocy). Zajęcia te stanowiły realizację zaleceń w opinii poradni psychologiczno – pedagogicznych w sprawie indywidualnego programu lub toku nauki. Cztery objęte badaniem orzeczenia zawierały zalecenia o udzielenie wsparcia w postaci dodatkowych zajęć rozwijających uzdolnienia z zakresu fizyki, matematyki (dwukrotnie) oraz informatyki. Zgodnie z zaleceniami Dyrektor przyznawał uczniom po dwie godziny dodatkowych zajęć indywidualnych tygodniowo. W kontrolowanym okresie z tej formy wsparcia skorzystało dwóch

²³ § 6 ust. 2 pkt 8 rozporządzenia ws. pomocy.

²⁴ Do 15 grudnia 2022 r.

uczniów w roku szkolnym 2019/2020, po czterech uczniów w roku szkolnym 2020/2021 i 2021/2022 oraz siedmiu w 2022/2023.

(akta kontroli str. 23, 25, 1109-1126)

W Szkole realizowano także zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się (§ 6 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia ws. pomocy). Dyrektor wyjaśnił, że zajęcia te są w tej Szkole niezbędne, gdyż w większości trafia do niej młodzież bardzo zdolna, dla której do tej pory wystarczyło być na lekcji, aby zapamiętać materiał i dobrze zdać dany przedmiot. Młodzież ta w wielu przypadkach nie umie się systematycznie uczyć, ponieważ do tej pory nie musiała tego robić. Corocznie prowadzone są warsztaty dla klas pierwszych z zakresu metod i technik uczenia się. Skorzystało z tych zajęć 174 uczniów w roku szkolnym 2020/2021, 175 w 2021/2022 oraz 110 w 2022/2023. Zajęcia prowadzone były przez pracownika poradni psychologiczno – pedagogicznej (w dwóch pierwszych przypadkach) oraz pedagoga szkolnego.

(akta kontroli str. 35, 61-63)

Realizowano także zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu (§ 6 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia ws. pomocy), w tym organizowano:

- spotkania klasowe, na których wskazywano czynniki determinujące wybór zawodu oraz preferencje zawodowe; uczestniczyło w nich 200 uczniów w roku szkolnym 2020/2021, 290 - w 2021/2022 oraz 112 - w 2022/2023;
- konsultacje indywidualne z doradcą zawodowym przeprowadzone z 21 uczniami w roku szkolnym 2020/2021, 25 – w 2021/2022 oraz 3 – 2022/2023;
- zajęcia informacyjno - edukacyjne z przedstawicielami Centrum Doradztwa Zawodowego oraz Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy Aglomeracji Poznańskiej dla 346 uczniów w roku szkolnym 2020/2021 oraz 345 - w 2021/2022.

(akta kontroli str. 36, 61-63)

W kontrolowanym okresie, w Szkole nie były organizowane zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze (§ 6 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia ws. pomocy), mimo że zalecenie objęcia nimi uczniów zawarte zostały w 18 opiniach poradni psychologiczno-pedagogicznej, (17 opiniach o specyficznych trudnościach w uczeniu się i jednej dotyczącej objęcia ucznia pomocą psychologiczno – pedagogiczną w Szkole) i jednym orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, dostarczonych przez rodziców lub uczniów do Szkoły.

Pedagog szkolny wyjaśniła, że: „uczniowie nie chcą być wyróżniani poprzez uczestnictwo w zajęciach, które nie są dobrze odbierane. Uczniowie z dysfunkcjami chcą być traktowani jak każdy inny. Rodzice i uczniowie wolą indywidualnie korzystać z korepetycji, z których nagminnie korzystają. Ma to inny, pozytywny odbiór – jest to nawet modne”.

(akta kontroli str. 168)

Dyrektor wyjaśnił także, że: „opinie, które wskazują na potrzebę uczestnictwa w takich zajęciach zwykle zostały wydane na etapie szkoły podstawowej, a na etapie szkoły ponadpodstawowej młodzież nie chce się wyróżniać „in minus” i trudno zainteresować ich udziałem w tego typu zajęciach. Na tym poziomie nauki nie są one obowiązkowe. Ponadto młodzież z dysfunkcjami jest i tak bardzo obciążona liczbą godzin lekcyjnych w liceum i bardzo starannie wybiera zajęcia dodatkowe. Nie chce brać udziału w takich zajęciach. Należy pamiętać, że spora grupa uczniów codziennie dojeżdża do szkoły i najzwyczajniej brak jej czasu na zajęcia dodatkowe”. Dodał, że: „do szkoły uczęszczają uczniowie tzw. „wysoko funkcjonujący”, którzy nie chcą być wyróżniani w taki sposób. Jeśli mają potrzebę wyrównania poziomu wiedzy z konkretnego przedmiotu, to załatwiają to zwykle poprzez pomoc koleżeńską oraz w miarę potrzeb na indywidualnych konsultacjach z nauczycielem uczącym”.

Odnosząc się do diagnozy potrzeb rodziców i uczniów w zakresie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych – jej trybu, form i sposobu dokumentacji Dyrektor wyjaśnił, że dotychczas w Szkole takiej analizy nie przeprowadzano.

(akta kontroli str.155, 158)

W toku kontroli NIK uzyskała informacje od pragnącego zachować anonimowość rodzica²⁵, który w oparciu o własne doświadczenia oraz innych rodziców stwierdził, że istnieje zapotrzebowanie na zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze, także z uwagi na znaczne koszty korepetycji, z których korzystają uczniowie.

(akta kontroli str. 181-182)

Poza ww. opiniami, wskazania w zakresie realizacji zajęć dydaktyczno-wyrównawczych zawarto w jednym orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego. Zgodnie z § 5 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym²⁶ (dalej rozporządzenie ws. warunków kształcenia), szkoły mają obowiązek zapewnić realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Orzeczenie to wpłynęło do Szkoły 20 października 2022 r., a wyjaśniając brak realizacji zajęć wymaganych tym dokumentem – pedagog (1 grudnia 2022 r.) wyjaśniła, że po raz pierwszy spotkała się z takim zaleceniem w orzeczeniu na takim poziomie edukacyjnym. Stwierdziła jednak, że: „w tym wypadku, dla tej osoby, będzie to bardzo ważne (...) zwrócić się do Dyrektora o uruchomienie takich zajęć”.

(akta kontroli str. 141, 168, 1042-1049)

Dyrektor wyjaśnił, że w oparciu o orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dla tej osoby podjął decyzję w sprawie przyznania od 5 grudnia 2022 r. dodatkowych godzin pomocy psychologiczno – pedagogicznej w roku szkolnym 2022/2023 z informatyki (1 godz. tygodniowo) i fizyki (1 godz. tygodniowo). Dodał, że zajęcia te mają również charakter dydaktyczno – wyrównawczy, ponieważ pomagają uczniom uzupełnić braki podczas lekcji z ww. przedmiotów.

(akta kontroli str. 61-63, 131, 133)

NIK zwraca uwagę, że zalecenia zawarte w opiniach i orzeczeniu z poradni psychologiczno – pedagogicznych, w których stwierdza się potrzebę organizacji zajęć dydaktyczno – wyrównawczych oraz wyjaśnienia specjalisty o nagminnym korzystaniu przez uczniów z dodatkowych zajęć w postaci płatnych korepetycji wskazują, iż istnieją uzasadnione podstawy do przeprowadzenia badania zapotrzebowania wśród uczniów i rodziców na taką formę wsparcia, pozwalającego podjąć trafną decyzję odnośnie ewentualnego przedstawienia rodzicom i uczniom konkretnej oferty dotyczącej organizacji i realizacji takich zajęć.

(akta kontroli str. 168, 181)

W kontrolowanym okresie, w Szkole nie realizowano zajęć specjalistycznych, o których mowa w § 6 ust. 2 pkt 5 rozporządzenia ws. pomocy:

- korekcyjno – kompensacyjnych;
- rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne;
- innych zajęć o charakterze terapeutycznym.

²⁵ Dane personalne tej osoby znane są kontrolerowi NIK.

²⁶ Dz.U. 2020 poz. 1309.

Spośród 60 badanych spraw uczniów, w 31 dokumentach poradnia psychologiczno-pedagogiczna zaleciła organizację dla uczniów zajęć korekcyjno – kompensacyjnych²⁷ (w 29 opiniach w sprawie specyficznych trudności w uczeniu się oraz w dwóch opiniach dotyczących objęcia ucznia pomocą psychologiczno – pedagogiczną w szkole). Zajęcia te zalecano m.in. w celu: usprawnienia percepcji wzrokowej, słuchowej, ćwiczenia sprawności grafomotorycznej, usprawnienia funkcji słuchowo językowych, czy analizatora kinestetyczno – ruchowego.

(akta kontroli str. 1152-1246, 1133-1135, 1140-1143)

Dyrektor wyjaśnił, że: nie stwierdzono w Szkole potrzeb w zakresie prowadzenia zajęć korekcyjno-kompensacyjnych. Dodał, że: stanowią one dla uczniów niechciane przez nich wyróżnienie „in minus”. Wicedyrektor podtrzymała te opinie i wyjaśniła, że w Szkole nie ma zainteresowania takimi zajęciami wśród rodziców i uczniów.

(akta kontroli str. 35-36, 61-63, 155, 158, 160)

Natomiast Pedagog szkolny wyjaśniła, że: zajęcia korekcyjno - kompensacyjne nie były prowadzone, ponieważ żaden ze specjalistów nie posiadał w kontrolowanym okresie wymaganych przepisami formalnych kwalifikacji do prowadzenia takich zajęć.

Zgodnie z § 27 pkt 3 rozporządzenia ws. pomocy, prowadzenie takiej formy pomocy należy do kompetencji terapeuty pedagogicznego, którego w Szkole nie było.

Pedagog dodała, że: jako formułę rekompensującą ich brak w Szkole prowadzono indywidualne konsultacje i zajęcia, podczas których pracowano nad wzrostem motywacji zadaniowej ucznia, umiejętnością nazwania swoich trudności w procesie uczenia się oraz radzenia sobie z tymi zdefiniowanymi trudnościami. Pedagog oświadczyła także, że: jeśli zalecenie o objęciu ucznia zajęciami korekcyjno-kompensacyjnymi zostało zawarte w opinii, każdorazowo proponowaliśmy (jako zespół psychologiczno – pedagogiczny) współpracę. Średnio ok. 50% uczniów, którym zaproponowano taką współpracę pozytywnie odnosiło się do tej propozycji. Pozostali tłumaczyli najczęściej zbyt dużym obciążeniem oraz dojazdem. Zamiast tych zajęć wolą korepetycje.

(akta kontroli str.175-176)

Spośród 60 badanych spraw uczniów, w 12 dokumentach poradnia psychologiczno-pedagogiczna zaleciła organizację dla uczniów zajęć rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne. Zgodnie z § 10 rozporządzenia ws. pomocy, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne organizuje się dla uczniów przejawiających trudności w funkcjonowaniu społecznym. Liczba uczestników zajęć nie może przekraczać 10, chyba że zwiększenie liczby uczestników jest uzasadnione potrzebami ucznia.

Dyrektor wyjaśnił, że: „nie organizowano takich zajęć, ponieważ nie było takiego zapotrzebowania zgłaszanego ze strony rodziców jak i wychowawców”. Wicedyrektor wyjaśniła ponadto, że: „takich zajęć nie było, ale uczniowie mogli skorzystać z porad indywidualnych psychologa i pedagoga oraz brać czynny udział w zajęciach integracyjnych jak wyjazd do kina, czy w innej formie wycieczek integracyjnych”.

(akta kontroli str. 137-160, 888-895, 934-940, 1003-1009, 1030-1036, 1062-1070, 1136-1147)

Natomiast Pedagog wyjaśniła, że zajęcia, które miały wpływ na rozwój kompetencji społeczno – emocjonalnych uczniów LO stanowiły:

²⁷ Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne organizuje się dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi, w tym specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Liczba uczestników zajęć nie może przekraczać 5.

- warsztaty klasowe, podczas których pracowano nad technikami uczenia się, kształtowania własnej samooceny, nawiązywania relacji, umiejętności rozpoznawania i nazywania własnych emocji²⁸;
- wyjazdy integracyjne;
- indywidualne porady i konsultacje.

Pedagog wyjaśniła, że: w grupach dziesięcioosobowych nie realizowano zajęć, ponieważ za bardziej zasadne uznaliśmy objęcie wsparciem całej społeczności uczniów i odchodzenie od kojarzonego pejoratywnie wyróżniania części z nich. W opinii specjalisty szkolnego, tego typu zajęcia powinny być wprowadzane już wcześniej, w szkole podstawowej. Zajęcia takie pozwalałyby lepiej uposażyć ucznia w nowe wyzwania w kolejnej szkole. Zwiększyć jego odporność psychiczną. Pedagog oświadczyła także, że: poza powszechnie dostępnymi formami zajęć, każdemu uczniowi, który w zaleceniach zawartych w orzeczeniu, bądź opinii, zapisano tę formę wsparcia, każdorazowo proponowano indywidualną współpracę z zespołem specjalistów (porady, konsultacje).

(akta kontroli str. 61-63, 38-41, 175, 177)

W okresie objętym kontrolą nie prowadzono dla uczniów Szkoły zajęć w formie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia (§ 6 ust. 2 pkt 7 rozporządzenia ws. pomocy), gdyż – jak wyjaśnił Dyrektor - nie stwierdzono potrzeb w tym zakresie.

(akta kontroli str. 37)

W roku szkolnym 2019/2020 oraz 2020/2021 objęto pomocą w postaci zajęć rewalidacyjnych czterech uczniów (w każdym roku) na podstawie dostarczonych do Szkoły orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. W tych latach zajęcia rewalidacji prowadzone były przez nauczycieli, którzy nie posiadali odpowiednich kwalifikacji, o czym więcej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 25, 85-86, 90, 137-143, 154-155, 159-160, 851-1108)

Od roku 2021/2022 nie realizowano zajęć rewalidacyjnych. Kuratorium Oświaty nie wyraziło zgody na prowadzenie zajęć rewalidacyjnych przez osoby niedysponujące odpowiednimi kwalifikacjami.

Po poinformowaniu rodziców o brakach kadrowych w tym zakresie, przedstawiano propozycję uruchomienia dodatkowych godzin realizowanych przez nauczycieli poszczególnych przedmiotów.

Po uzyskaniu tych informacji rodzice uczniów, którym Szkoła była zobowiązana zorganizować zajęcia rewalidacyjne, zrezygnowali z tych zajęć²⁹. W to miejsce, wprowadzono zamienne zajęcia - dodatkowe godziny nauczania z poszczególnych przedmiotów - w ramach pomocy psychologiczno – pedagogicznej. W roku 2021/2022 zostało nimi objętych czterech uczniów, a w roku szkolnym 2022/2023 - pięciu.

(akta kontroli str. 25, 154-155, 159-160, 652-661, 851-1108)

4.2 W zakresie współpracy z innymi podmiotami w ramach udzielanej pomocy psychologiczno – pedagogicznej Dyrektor wskazał:

²⁸ „Poczucie własnej wartości” w roku szkolnym 2021/2022; warsztaty z profilaktyki uzależnień i zajęcia w ramach programu „Poznań uzależniony od profilaktyki” w roku 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023; „Czym jest depresja? Jak sobie z nią radzić?” w roku 2020/2021, 2021/2022; „Radzenie sobie ze stresem” w roku 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023; spotkania ze Strażą Miejską „Odpowiedzialność prawna przed i po ukończeniu 18 roku życia” w roku 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023; „Szkoła odpowiedzialna cyfrowo” w roku 2021/2022.

²⁹ Rezygnacja rodzica z zajęć rewalidacji dla ucznia – pismo z 16 września 2021 r., mimo wnioskowania o wdrożenie zaleceń terapeutycznych wskazanych w orzeczeniu (m.in. zalecenie organizacji zajęć rewalidacyjnych) pismem z 1 września 2021 r. i wcześniejszej decyzji o ich przyznaniu.

- Radę Rodziców oraz rodziców uczniów, np. w zakresie pozyskania funduszy na dofinansowanie wizyt uczniów w trudnej sytuacji u zewnętrznych specjalistów (psychoterapeutów, czy psychiatrów);
- poradnie psychologiczno – pedagogiczne, np. w zakresie realizacji warsztatów i szkoleń („Specyfika funkcjonowania i pracy z uczniem z zespołem Aspergera”); wydawania orzeczeń i opinii, organizacji cyklicznych spotkań grupy wsparcia dla specjalistów, czy współpracy w zakresie merytorycznej opieki nad Indywidualnymi Programami Edukacyjno – Terapeutycznymi (dalej: IPET) sporządzonymi dla uczniów słabowidzących i słabosłyszących, ze względu na brak specjalisty o tym charakterze w Szkole;
- inne placówki oświatowe, m.in. poprzez stałe kontakty służbowe z innymi specjalistami, wymianę doświadczeń, informacji o dostępnych szkoleniach czy nowych narzędziach pracy;
- organizacje pozarządowe oraz inne instytucje, tj.:
 - Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS, m.in. poprzez udostępnienie webinarium online dot. radzenia sobie ze stresem, efektywnego uczenia się, czy wyboru odpowiedniego kierunku studiów;
 - Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Medycyny, w zakresie organizacji warsztatów w ramach „Edukacji rówieśniczej” dotyczących m.in. chorób przenoszonych drogą płciową.

(akta kontroli str. 47-49)

Odnosząc się do oceny współpracy z poradniami psychologiczno – pedagogicznymi, Pedagog szkolny wskazała na dobrą współpracę z Poradnią dla Dzieci i Młodzieży ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi w Poznaniu. Z kolei w przypadku prośby w zakresie konsultacji dokumentów IPET kierowanych do Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Obornikach (z 30 września 2020 r.), Pedagog szkolny wyjaśniła, że Szkoła nie otrzymała korespondencji zwrotnej. Po interwencji telefonicznej uzyskała informację, że: „Pani Dyrektor poradni nie jest zainteresowana współpracą. W żaden sposób nie wyraziła gotowości do współpracy stwierdzając, że jest to nasze zadanie”.

Pedagog szkolny, odnosząc się do ogólnej oceny współpracy z właściwą terytorialnie poradnią w Poznaniu wskazała: „oceniłam bardzo źle poradnię nr 5. Mam żal, bo ilekroć chciałam rozmawiać z Dyrektorem poradni, to mam trudności z uzyskaniem połączenia. Nawet jeśli pozostawię telefon z prośbą o kontakt, to jest on bagatelizowany. Jest problem z dostępnością kierownika. Za każdym razem, kiedy dzwoniłam nie było woli kontaktu, co zniechęciło mnie już do próby jego nawiązania. Pedagog wskazała również, że zalecenia zawarte w opiniach są sztamkowe na zasadzie „wytnij, wklej”, nie są dostosowane w większości do sytuacji i potrzeb indywidualnych ucznia.

(akta kontroli str. 169, 174)

Psycholog (były pracownik LO) wskazał, że „zalecenia wynikające z opinii są mało klarowne dla nauczyciela i powielają się na zasadach „wytnij – wklej”, co widać niekiedy na przykładzie błędów w nazwisku. W praktyce często z nich nic nie wynika”.

(akta kontroli str. 147)

Kolejny ze specjalistów dodał, że zalecenia z poradni bywały często nieadekwatne do poziomu liceum. Oceniał, że jego zdaniem w poradni *mają zbyt duży natłok zadań i pracy – działają rutynowo z uwagi na brak czasu. Tylko raz na naszą prośbę przyszedł pracownik na spotkanie z rodzicem. Nie brali pod uwagę naszych opinii – zdarzało się to często. Nigdy nie odrzucili potrzeby indywidualnego nauczania gdy my jednoznacznie wskazywaliśmy na nie (4 przypadki z ostatnich 3 lat). Uczeń np. miał problemy w domu (natury depresyjnej, lękowej), szkoła była mu potrzebna (...)*

diagnoza powinna być wspólna z poradnią a nie tak, że współpraca polega na przesyłaniu dokumentów.

(akta kontroli str. 151)

Pedagog szkolny wyjaśniła, że specjaliści szkolni korzystali z organizowanych przez poradnię grup wsparcia, która jednak nie spełniała ich oczekiwań. Wyjaśniła, że: formą konieczną dla wsparcia specjalistów jest superwizja. Dodała, że w ramach własnego zespołu psychologiczno – pedagogicznego tworzona była namiastka tej formy wsparcia.

(akta kontroli str. 166)

Odnosząc się do efektywności grup wsparcia, jeden z specjalistów wskazał, że była to forma wygadania się, Podkreślał, że problem jest niezagwarantowanie w szkole prawdziwej superwizji. W opinii specjalisty nie ma lepszej formy wsparcia dla nauczycieli, psychologów i pedagogów. Jest to konieczność, która kuleje w ujęciu systemowym. Także nauczyciele, wychowawcy powinni w niej uczestniczyć. Nie widzę innej – lepszej formy wsparcia. Superwizja stanowi formę ochrony samego siebie, a nie ma być formą wygadania się.

(akta kontroli str. 149)

Dyrektor wyjaśnił że: „rozważa wsparcie specjalistów w formie superwizji. Potrzeba takiego wsparcia jest sygnalizowana w rozmowach ze specjalistami szkolnymi. Superwizja może być finansowana z budżetu szkoły w ramach finansowania doskonalenia się nauczycieli”.

(akta kontroli str.133-134)

Specjaliści szkolni wskazali także – w kontekście poprawy jakości świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej - na potrzebę dostosowania przepisów wykonawczych dotyczących tej pomocy do poszczególnych etapów kształcenia.

(akta kontroli str. 151, 169)

5. Badanie efektywności udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W sposób sformalizowany i udokumentowany dokonuje się ocen efektywności udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przypadku uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. W pozostałych przypadkach czynności te nie są sformalizowane. Jak wskazywał Dyrektor: „na zasadzie, że brak złej informacji jest dobrą informacją. Efektywność pomocy udzielanej w różnych formach była oceniana na podstawie rozmów z uczniami, z których wyciągano wnioski co do dalszych oddziaływań, np. poprzez powtórna organizację zajęć rozwijających umiejętności uczenia się.

(akta kontroli str. 155, 176)

Na osiem spraw uczniów objętych orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, w przypadkach sześciu z nich nie dokonano wymaganych, okresowych wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania ucznia (z uwzględnieniem oceny efektywności IPET), o czym więcej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 88, 92, 131-134, 137-143, 170, 851-1108)

Wicedyrektor wyjaśniła natomiast, że wymiernym wyznacznikiem pomocy udzielonej uczniom (czy szerzej całokształtu należytej pracy z uczniami) jest zdawalność matur – z wysokim wynikiem – przez wszystkich uczniów (w tym tych objętych dostosowaniami wynikającymi z orzeczeń i opinii).

(akta kontroli str. 161)

6.1 Wielkość i struktura środków finansowych przeznaczonych w szkole na organizację i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W latach 2020 – 2022 łączne roczne wynagrodzenia osobowe specjalistów (brutto) stanowiły wydatek w kwocie: 183 tys. zł w 2020 r., 169 tys. zł w 2021 r. oraz 138 tys. zł w 2022 r. (III kwartał).

(akta kontroli str. 267)

Na podnoszenie kwalifikacji specjalistów (szkolenia oraz studia podyplomowe w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej) wydatkowano: 6,5 tys. zł w 2020 r., 6,8 tys. zł w 2021 r. oraz 1 tys. zł w 2022 r.

Dyrektor wyjaśnił, że: w przypadku dofinansowania szkoleń i studiów podyplomowych nauczycieli (w tym specjalistów) w Szkole nie stosuje się tzw. umów lojalnościowych³⁰, z uwagi na uznanie priorytetu ich zaangażowania w pracę, w tym podnoszenia własnych kwalifikacji, nie tylko dla własnego rozwoju, ale również dla dobra ucznia.

(akta kontroli str. 227-241)

Na doposażenia gabinetu pedagoga w latach 2019-2022 wydatkowano łącznie 5,7 tys. zł, gabinetu psychologa 8,2 tys. zł, z czego najwyższe wydatki to sprzętu komputerowego (dwóch laptopów) za łączną kwotę 5,2 tys. zł w 2020 r.

Ponadto w 2019 r. dokonano zakupu ze środków UE, w ramach projektu „Poprawa jakości kształcenia w VIII LO w Poznaniu”, za łączną kwotę 5,5 tys. zł, następujących pomocy dydaktyczno - naukowych:

- wieloformatowe kwestionariusze preferencji – testy;
- komputerowy test skłonności zawodowych;
- baterię metod diagnozy przyczyn niepowodzeń szkolnych u uczniów – testy;
- literaturę fachową dotyczącą dysleksji oraz zespołu Aspergera.

(akta kontroli str. 255-267)

Poza tym Szkoła za pośrednictwem Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Poznania otrzymała dodatkowe środki z Ministerstwa Edukacji Narodowej (30 marca oraz 29 września 2022 r.), na łączną kwotę 16,6 tys. zł (w dwóch równych transzach po 8,3 tys. zł).

Dyrektor wyjaśnił, że środki z pierwszej tury nie zostały wydane zgodnie z planem do czerwca 2022 r., z uwagi na brak specjalistów, którzy podjęliby się realizacji dodatkowych godzin za przewidzianą w ramach tej dotacji kwotę 70 zł brutto. Po uzyskaniu telefonicznej informacji z Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Poznania o możliwości rozliczenia całej kwoty do 20 grudnia 2022 r., od września 2022 r. - po rozmowach z zatrudnionymi specjalistami w LO - zostały uruchomione dodatkowe zajęcia w postaci konsultacji indywidualnych dla uczniów i rodziców³¹. Według wstępnych wyliczeń wykorzystana zostanie część środków w łącznej kwocie 10,8 tys. zł (około 65%).

(akta kontroli st. 210-226)

Pedagog wyjaśniła, że w ramach godzin realizowanych na podstawie ww. umów zleceń prowadzona była pomoc psychologiczno – pedagogiczna w formie konsultacji indywidualnych z inicjatywy zainteresowanych uczniów oraz z inicjatywy specjalistów (pomoc ukierunkowana na realizację zaleceń wynikających z orzeczeń i opinii).

(akta kontroli str. 174)

6.2 Warunki lokalowe w zakresie możliwości i skuteczności świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej były w Szkole dobre. Gabinety psychologa i pedagoga usytuowane były poza budynkiem głównym Szkoły, co gwarantowało swobodę i komfort pracy oraz intymność wizyt. Do dyspozycji trzech specjalistów pozostawały

³⁰ Umowy lojalnościowe obligują beneficjenta dofinansowania do przepracowania wskazanego w umowie czasu od ich ukończenia.

³¹ Rozliczenie tych środków nastąpi do 20 grudnia 2022 r.

dwa gabinety oraz jedno pomieszczenie socjalne, które także – w przypadku pilnej potrzeby – można było wykorzystać w celach wsparcia uczniów. Dostępność pomocy świadczonej w tych gabinetach była jednak ograniczona dla uczniów (rodziców) z niepełnosprawnością ruchową. W gabinetach specjalistów szkolnych występowała bariera w postaci schodów. W budynku głównym Szkoły znajdowała się winda. Pedagog wyjaśniła, że w przypadku niepełnosprawności ruchowej uczniowie najczęściej przebywają na nauczaniu indywidualnym w miejscu zamieszkania. Jeśli była konieczność rozmowy z uczniem niepełnosprawnym ruchowo, odbywała się na terenie budynku głównego Szkoły, pedagog wskazała także na możliwość komfortowej rozmowy w kantorku nauczycieli w-f, który jest na parterze budynku, w którym znajdują się gabinety.

(akta kontroli str. 165-180)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W Szkole nie zatrudniono od 1 września 2022 r. osoby na stanowisku pedagoga specjalnego. Osobę na tym stanowisku zatrudniono dopiero w toku kontroli NIK, od 14 listopada 2022 r. Funkcję tę, po uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji, objęła dotychczas zatrudniona pedagog szkolny.

Karta Nauczyciela (art. 42 ust. 7 pkt 3b, art. 42 d)³² stanowi, że w liceum ogólnokształcącym zatrudnia się m.in. pedagogów specjalnych.

Dyrektor wyjaśnił, że od początku września nie posiadał na to stanowisko kandydata z odpowiednimi kwalifikacjami. Dopiero po podjęciu decyzji przez dotychczasowego pedagoga szkolnego, wyrażeniu przez nią zgody oraz uznaniu jej kwalifikacji do pełnienia obowiązków pedagoga specjalnego, z dniem 14 listopada 2022 r. zatrudniłem tę osobę na podstawie mianowania na nowym stanowisku – pedagoga specjalnego.

(akta kontroli str. 66-74, 268, 277-280)

2. Nierzetelne – niezgodne ze stanem faktycznym - ewidencjonowanie w systemie PABS (system kompleksowo wspomagający zarządzanie w samorządowej oświacie) oraz SIO (system informacji oświatowej) danych dotyczących liczby orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, które zostały dostarczone do Szkoły przez rodziców lub uczniów.

Z systemów PABS oraz SIO wygenerowano następujące dane:

- wg stanu na 30 września 2020 r. liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wynosiła zero;
- wg stanu na 31 marca 2021 r. – troje uczniów;
- wg stanu na 30 września 2021 r. – dwoje;
- wg stanu na dzień 19 października 2022 r. – czworo.

Z udostępnionej kontrolerowi NIK dokumentacji wynikały następujące dane:

- wg stanu na 30 września 2020 r. – pięcioro uczniów posiadało orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego;
- wg stanu na 31 marca 2021 r. – sześcioro;
- wg stanu na 30 września 2021 r. – pięcioro;
- wg stanu na 19 października 2022 r. – sześcioro.

Dyrektor wyjaśnił, że system PABS funkcjonuje w oparciu o dane wprowadzane przez pracowników szkoły i umożliwia wgląd w rzeczywisty stan danych finansowych

³² Art. 42d dodany przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2022 r. poz. 1116).

i organizacyjnych³³. Do systemu dostęp w szkole ma Dyrektor, wyznaczeni pracownicy (tylko w zakresie uprawnień) oraz Wydział Oświaty Miasta Poznania. Dyrektor wskazał, że osobami odpowiedzialnymi za wprowadzanie danych do systemu w dziale dotyczącym uczniów są panie zatrudnione na stanowisku sekretarz. Wyjaśnił, że *same orzeczenia w systemach nie są ewidencjonowane, gdyż rodzice przekazują orzeczenia i opinie w celu uzyskania pomocy pedagogiczno – psychologicznej i gdyby wpisać w system samą treść orzeczenia czy opinii bez decyzji, które nie jest połączone z wnioskiem rodzica o uruchomienie określonej formy pomocy powodowałoby to niespójność w systemie.*

NIK wskazuje, że zmienna w postaci danych takich jak „liczba dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego” nie jest tożsama np. z „liczbą dzieci z zajęciami rewalidacyjnymi” i wskazanie odrębnych wartości nie powoduje niespójności w systemie, a stanowi o istocie jego funkcjonalności jako ewidencji danych odzwierciedlających stan faktyczny.

(akta kontroli str. 22-23, 105-130, 137-142, 153-154, 161-164, 1294-1298)

3. Zajęcia rewalidacyjne wynikające ze wskazań zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego prowadzone były przez nauczycieli nieposiadających kwalifikacji do ich prowadzenia.

Zgodnie z § 23 ust. 1 w zw. z § 15 ust. 3 rozporządzenia MEN z 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli – kwalifikacje do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych posiada osoba, która ma wykształcenie na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciel w danym typie szkoły, a ponadto ukończyła studia podyplomowe, zakład kształcenia nauczycieli lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie odpowiednim do niepełnosprawności uczniów.

Dyrektor wyjaśnił, że osoby prowadzące te zajęcia nie dysponowały takimi kwalifikacjami, a po uwzględnieniu indywidualnych potrzeb ucznia podejmował decyzje o objęciu wsparciem w postaci dodatkowych godzin kształcenia z określonych przedmiotów. Od roku szkolnego 2020/2021 Wielkopolskie Kuratorium Oświaty nie wyraziło zgody na prowadzenie zajęć z rewalidacji przez nauczycieli, którzy nie posiadali odpowiednich kwalifikacji. Od tej pory z godzin rewalidacji rodzice / uczniowie rezygnowali i w to miejsce wprowadzono dodatkowe godziny kształcenia z określonych przedmiotów w ramach pomocy psychologiczno – pedagogicznej. Było to wyjście z sytuacji braków kadrowych specjalistów np. tyflopedagogoów (do pracy z niedowidzącymi).

NIK wskazuje, że Szkoła, na podstawie § 5 pkt 1 rozporządzenia MEN z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym³⁴, jest zobowiązana do zapewnienia realizacji zaleceń zawartych o orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego. Stanowisko w sprawie zajęć rewalidacyjnych przedstawił także Dyrektor Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej dla Dzieci i Młodzieży ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi w korespondencji kierowanej do Dyrektora VIII LO – w której w odpowiedzi na prośbę o konsultację z uwagi na brak w szkole takich specjalistów jak m.in. surdopedagogoów czy tyflopedagogoów podkreślił³⁵ że: *Ponieważ nie ma zamkniętego katalogu zajęć rewalidacyjnych wybór powinien przede wszystkim uwzględnić możliwie pełną indywidualizację pracy z uczniem (...) dyrektor powierza prowadzenie zajęć*

³³ System obowiązuje z uwagi na podpisanie przez Miasto Poznań ok. 10 lat temu umowy z firmą zewnętrzną na uruchomienie systemu kompleksowo wspomagającego zarządzanie w oświacie.

³⁴ Dz.U. nr 1578 ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

³⁵ W korespondencji z 18 listopada 2020 r.

rewalidacyjnych nauczycielom lub specjalistom posiadającym kwalifikacje odpowiednie do rodzaju niepełnosprawności.

(akta kontroli str. 85-86, 90, 137-143, 154-155, 159-160, 851-1108)

4. W Szkole nie dokonywano okresowych wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania ucznia (dalej ocena funkcjonowania) z określoną przepisem częstotliwością.

Zgodnie z art. 127 ust 3 Prawa oświatowego, uczniowi objętemu kształceniem specjalnym dostosowuje się program nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Dostosowanie następuje na podstawie opracowanego dla ucznia dokumentu IPET, uwzględniającego zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Zgodnie z § 6 ust. 3 i 9 rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zespół nauczycieli i specjalistów, którzy opracowali IPET co najmniej dwa razy w roku szkolnym dokonuje oceny funkcjonowania ucznia uwzględniając ocenę efektywności IPET, w miarę potrzeb dokonując modyfikacji programu.

W zbadanej próbie ośmiu spraw uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, w sześciu przypadkach nie dokonywano ocen funkcjonowania ucznia (z uwzględnieniem oceny efektywności IPET) z obowiązkową – co najmniej dwukrotną w roku szkolnym częstotliwością. I tak:

- nie dokonano dwóch ocen w roku szkolnym 2019/2020 oraz dwóch w 2020/2021;
- - odpowiednio – dwóch – 2020/2021 oraz jednej – 2021/2022;
- - dwóch – 2019/2020, dwóch – 2020/2021 oraz dwóch – 2021/2022;
- - jednej – 2020/2021 oraz jednej – 2021/2022;
- - jednej – 2021/2022;
- - dwóch – 2019/2020, dwóch – 2020/2021 oraz dwóch – 2021/2022.

Pedagog wyjaśniła, że jest świadoma o konieczności sporządzania dwóch ocen w roku szkolnym, a ich brak wynikał z niedopatrzenia. Dodała, że jest zaskoczona ilością tych braków.

Dyrektor natomiast wyjaśnił, że zespół psychologiczno – pedagogiczny wiedział o konieczności wykonania w ciągu roku 2 ocen. Dokonywał jednak oceny tylko raz na rok szkolny ze względu na to, że wdrożony program sprawdzał się i nie wymagał poważnych zmian. Zespół koncentrował się na pomocy uczniowi i rodzicom, a nie stronie formalnej.

NIK nie kwestionując wysiłku zespołu specjalistów szkolnych skoncentrowanych na praktycznym wymiarze pomocy psychologiczno – pedagogicznej prowadzonej z uczniami oraz rodzicami, wskazuje na jednoznacznie określony we wskazanym wyżej przepisie obowiązek przeprowadzania ocen funkcjonowania ucznia co najmniej dwukrotnie w ciągu roku szkolnego.

(akta kontroli str. 88, 92, 131-134, 137-143, 170, 851-1108)

5. Szkoła nie realizowała zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej zawartych w przekazanych jej przez rodziców lub uczniów opiniach. W zbadanej próbie 60 spraw zalecenia te dotyczyły organizacji dla uczniów:

1. zajęć dydaktyczno – wyrównawczych w 18 przypadkach (30%), § 6 ust. 2 pkt 4 i § 15 rozporządzenia ws. pomocy;
2. zajęć korekcyjno – kompensacyjnych w 31 przypadkach (51,6 %), § 6 ust. 2 pkt 5 i § 8 ww. rozporządzenia;

3. zajęć rozwijających kompetencje emocjonalno - społeczne w 12 przypadkach (20 %), § 6 ust. 2 pkt 5 i § 10;
co wskazuje na istotne i często występujące potrzeby w tym zakresie.

Zalecane w zbadanych opiniach zajęcia nie były realizowane przez Szkołę, skutkiem czego uczniom tym nie stworzono w pełnym zakresie możliwości realizacji ich prawa do kształcenia się oraz do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju, a także pobierania nauki zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami (art. 1 pkt 1 i 6 Prawa oświatowego).

Dyrektor oraz Pedagog wyjaśnili, że powodem nierealizowania tych zajęć był brak ich akceptacji ze strony rodziców i uczniów, które w ich odbiorze mają pejoratywny charakter.

NIK wskazuje, że opinie dotyczące takich potrzeb wydają poradnie psychologiczno-pedagogiczne, po przeprowadzonej szczegółowej diagnozie ucznia, a Szkoła, jako element systemu oświaty, powinna z należytą starannością realizować zawarte w nich zalecenia (odpowiednio: art. 127 ust. 10, art. 1 pkt 1 Prawa oświatowego). Istotny jest także sam fakt dostarczenia tych dokumentów do Szkoły, świadczący – w ocenie NIK - o zamiarze wnioskowania przez rodziców o takie wsparcie ze strony Szkoły.

(akta kontroli str. 35-41, 61-63, 131, 133, 137-160, 175-177, 888-895, 934-940, 1003-1009, 1030-1036, 1042-1049, 1062-1070, 1133-1147, 1152-1246)

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań w celu zapewnienia:

- 1) rzetelnego ewidencjonowania danych w systemach informatycznych;
- 2) uczniom z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego zalecanych zajęć rewalidacyjnych prowadzonych przez wykwalifikowanych nauczycieli;
- 3) przeprowadzania okresowych wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania ucznia z wymagana przepisami częstotliwością;
- 4) warunków do realizacji zaleceń zawartych w opiniach poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania NIK
o sposobie wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, dnia, 23 stycznia 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler
Marcin Kaczmarek
Starszy inspektor kontroli państwowej

p.o. Dyrektor
Karolina Wirszyc-Sitkowska

.....
podpis

.....
podpis